

Експертизи статевих станів і при статевих злочинах належать до найскладніших і найвідповідальніших, вони проводяться комісійно, за участю гінекологів, урологів, ендокринологів та інших спеціалістів. Порядок і методика проведення експертизи повинні відповідати існуючим офіційним документам, які регламентують цей вид діяльності судового медика.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України № 2229-VIII від 7 грудня 2017 р. (зі змінами та доповненнями): [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>. Назва з екрана.

2. Інструкція про проведення судово-медичної експертизи: Затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995р. №6: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0705-98>. Назва з екрана.

3. Мішалов В.Д. Судова медицина: Підручник // В.Д. Мішалов, Т.В.Хохолева, В. Т. Бачинський, В. В. Войченко, Г.Ф. Кривда, Є. Я. Костенко. Київ, 2018. 575 с.

4. Пясковський В.В. Судово-експертне забезпечення розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх. Криміналістичний вісник Національної академії внутрішніх справ України : наук. журн. Київ, 2017. № 1. С. 72–78.

Шило Сергій Миколайович,

провідний фахівець інституту підготовки керівних кадрів та підвищення кваліфікації Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Проблема домашнього насильства в Україні завжди була і залишається однією з найзлостивіших. Політичні та соціально-економічні процеси, які відбуваються в суспільстві, зокрема, збройний конфлікт на сході країни, безробіття, збільшення життєвих конфліктних ситуацій, прояви агресії в родині болісно вражають сім'ї та призводять до зростання вчинення кривдниками домашнього насильства. А тому, визнаючи сім'ю осередком суспільства, необхідно зазначити, що без підтримки держави та її інституцій, на жаль, проблему домашнього насильства вирішити майже неможливо. І пов'язано це з тим, що сім'я не завжди спроможна виконувати свою головну функцію – забезпечення належного добробуту та виховання дітей.

Домашнє насильство є комплексним явищем, запобігти якому можна лише об'єднавши зусилля усіх соціальних інституцій, шляхом забезпечення виконання загальносоціальних, спеціально-кримінологічних, індивідуальних та віктимологічних заходів, завдання яких спрямовані на реалізацію економічних, правових та соціальних

програм оздоровлення суспільства, підвищення ролі сім'ї, створення умов захисту від будь-яких виявів дискримінації у сімейних відносинах.

Найбільш часто в сучасній вітчизняній кримінологічній літературі можна зустріти терміни «сімейне насильство», «насильство в сім'ї», «сімейно-побутове насильство», «домашнє насильство». Як правило, ці терміни вживаються як еквівалентні, у ряді випадків вони поєднуються з поняттям побутового насильства [1]. Разом з тим, домашнє насильство (насильство в сім'ї) є самостійним видом правопорушень через:

- 1) специфічність відносин між правопорушником і потерпілим;
- 2) локальність території розвитку конфлікту;
- 3) обмеження доступу громадськості до розвитку протиріч.

Слід зазначити, що усталеної термінології для позначення явища домашнього насильства (насильства в сім'ї) сьогодні немає, хоча вчені кримінологи і законодавець, а також практики, які ведуть боротьбу з правопорушеннями, постійно шукають шляхи правильного тлумачення цієї дефініції.

Сьогодні запобігання домашньому насильству є одним з пріоритетних напрямів службової діяльності дільничних офіцерів поліції, а також працівників патрульної поліції.

З метою запобігання домашньому насильству можуть прийматися як загальні, так і спеціальні, та індивідуальні заходи запобігання цим правопорушенням.

До заходів з виявлення фактів домашнього насильства відносяться:

- виявлення та інформування організацій охорони здоров'я про громадян, які страждають психічними розладами (захворюваннями), алкоголізмом, наркоманією, токсикоманією, або зловживають спиртними напоями;

- виявлення і прийняття передбачених законодавством заходів до власників вогнепальної зброї, які порушують громадський порядок, зловживають спиртними напоями, допускають немедичне вживання наркотичних засобів або чиняють дії, що дають підставу припускати наявність у них психічного розладу (захворювання);

- виявлення з використанням можливості шкіл і дошкільних установ дітей, які виховуються в неблагополучних сім'ях;

- предметна робота кожного дільничного офіцера поліції з відпрацювання адміністративних дільниць, встановлення осіб, які провокують конфліктні ситуації в сфері сімейно-побутових відносин, і прийняття щодо них заходів, передбачених законодавством;

- проведення заходів щодо виявлення осіб, які займаються виготовленням, реалізацією спиртних напоїв, в тому числі власного виробництва;

- спільно зі службою соціального захисту проводити комплекс заходів щодо встановлення громадян похилого віку, які проживають разом з особами, які ведуть антигромадський спосіб життя, і вживати заходів, передбачених законодавством, щодо підвищення рівня безпеки літніх людей;

– виступати на зборах трудових колективів і за місцем проживання громадян з питань формування здорового способу життя, профілактики пияцтва і алкоголізму [2, с. 298–299].

Арсенал заходів загального запобігання домашньому насильству може бути доповнений і спеціальними програмами (спеціально-кримінологічне запобігання), спеціальними заходами, спеціальними операціями, акціями, які здійснюють підрозділи поліції в межах своєї компетенції, «Побут», «Сім'ї без насильства», «Дім без насильства» і т.п. Цілями і завданнями цих заходів є:

– посилення контролю за особами, які вчиняють домашнє насильство, з постановкою їх на облік для проведення комплексу профілактичних заходів щодо недопущення антигромадського способу життя;

– підвищення оперативності реагування на повідомлення про побутові конфлікти;

– підвищення рівня взаємодії з керівниками трудових колективів, психологами, педагогами, лікарями-наркологами, працівниками житлово-експлуатаційних служб і членами громадських формувань правоохоронної спрямованості в проведенні профілактичної роботи з особами, які вчиняють домашнє насильство;

– виявлення і вжиття заходів щодо усунення причин і умов, що сприяють вчиненню домашнього насильства.

Так, наприклад, проведення профілактичної акції «Сім'я без насильства» [3, с. 4] – це комплекс спільних заходів з боку зацікавлених суб'єктів запобігання правопорушенням, і громадських організацій щодо усунення та локалізації факторів, які загрожують благополуччю сім'ї.

Метою проведення акції «Сім'я без насильства» є широке залучення зацікавлених осіб для вирішення проблем сімейного неблагополуччя, запобігання його зародження і розвитку.

Основними завданнями акції «Сім'я без насильства» є:

– виявлення і усунення причин та умов, які призводять до виникнення сімейного неблагополуччя та домашнього насильства;

– надання спеціальної, психологічної, педагогічної та медичної допомоги родині;

– запобігання бездоглядності та правопорушенням неповнолітніх.

До заходів індивідуальної профілактичної роботи щодо запобігання домашньому насильству слід віднести:

– профілактичні бесіди;

– офіційне попередження;

– профілактичний облік;

– захисний припис;

– інші заходи, передбачені законодавством.

Разом з тим, необхідно пам'ятати, що вибір і зміст заходів і прийомів запобігання домашньому насильству визначається особливостями осіб учасників сімейних конфліктів, їх способом життя, мотивами, які викликають, провокують конфліктність взаємин.

Список використаних джерел

1. Запобігання насильству в сім'ї : довідник / уклад.: Д. М. Тичина, І. А. Ботнарченко, А. О. Джужа, Д. М. Тичина. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 48 с.
2. Кузнєцов М. Г. Кримінологічні засади запобігання домашньому насильству. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 297–303.
3. Янковский С. И. Методические рекомендации по проведению республиканской акции «Семья без насилия» и выявлению фактов жестокого обращения с детьми / под. общ. ред. Р.И. Мельника. Минск, 2011. 18 с.

Щербаковський Михайло Григорович,
завідувач кафедри кримінального процесу,
криміналістики та експертології Харківського
національного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ВИСНОВКУ СПЕЦІАЛІСТА ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ ЩОДО ДІТЕЙ

Відповідно до змін у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі - КПК), внесеними згідно із Законом України № 321-ІХ від 03.12.2019, який набирає чинності з 1 липня 2020 р., до кримінальних проступків віднесені правопорушення, за вчинення яких «передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі» згідно зі ст. 12 Кримінального кодексу України (далі – КК). На нашу думку кримінальне провадження щодо статевої свободи та недоторканності дитини може відкриватися за попередньою правовою кваліфікацією кримінального правопорушення за ознаками кримінального проступку, наприклад за статтями 125, 126, 126¹ КК та ін. Під час проведення дізнання серед процесуальних джерел доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки введений «висновок спеціаліста» (ст. 298¹ КПК). Згідно із цією статтею висновок спеціаліста у разі подальшої кваліфікації діяння як злочину також може визнаватися джерелом доказів. Запровадження такої нової форми використання спеціальних знань викликано стислими термінами дізнання, бажанням прискорити дослідження слідів правопорушення і припущенням, що спеціаліст на відміну від експерта може швидше скласти висновок. Аналіз процесу регламентації висновку спеціаліста виявляє певні недоліки й прогалини.

Зі змісту статей 71, 214 КПК не ясно що є підставою для винесення спеціалістом висновку: проведене дослідження або консультаційна допомога. Водночас згідно зі ст. 300 КПК впливає, що висновок спеціаліста має «відповідати вимогам, які пред'являються до висновку експерта». З цієї вказівки не ясно чи має відповідати